

Proč různé předklady Bible?

V letošním roce jsme vzpomínali významné výročí 400 let od vydání překladu Kralické Bible z roku 1613. Tento text – vedle toho, že je to text Písma svatého – je právem považován za skvost české literatury, protože žádná jiná kniha se nevryla tak hluboko do duše národa, jako tato. A zvláštní význam jí dodala skutečnost, že až do druhé poloviny 20. století byla textem používaným v bohoslužbách protestantských církví. Bez nadsázky můžeme říci, že nejenom svým významem, ale i dobou používání držela v mezinárodním měřítku krok s německou Lutherovou Biblií a s anglickým překladem krále Jakuba.

Stejně, jako u obou zmíněných národů se především ve 20. století začaly objevovat překlady nové a revidované, tak ani u nás jsme nezůstali pozadu. Objevily se překlady Nového zákona: Sýkorův, Hejčlův, Colův, Šrabalův, Žilkův nebo Petřů. První dva překladatelé – Sýkora a Hejčl přeložili i Starý zákon. A v roce 1979 se objevila celá Bible v Českém ekumenickém překladu, která postupně sesadila z trůnu Bibli Kralickou – i když jí nic neubrala na jejím významu nebo věhlasu.

(Pro úplnost je třeba ještě dodat, že i v posledních dvou desetiletích se objevilo několik dalších českých překladů: např. Český studijní překlad, Slovo na cestu, Bible 21, Česká Jeruzalémská Bible.)

Nezasvěcený pozorovatel si nutně klade otázky, proč je tolik překladů a jestli jsou všechny správné, jestli se jim dá důvěřovat, jestli jsou mezi nimi rozdíly a který je nejvěrnější. Pokud jde o věrnost překladu, tak mnozí lidé se domnívají, že nejvěrnější překlad je ten, který převádí z původního jazyka slovo za slovem. Kde je v řečtině podstatné jméno, tam očekávají podstatné jméno i v češtině, kde je sloveso, očekávají sloveso. Takový formální převod je sice možný, ale není čtivý. Dokonce je někdy nesrozumitelný, protože každý jazyk má jinou skladbu slov ve větě, a ta se postupem času i mění. Nejenom doslovné studijní, ale i některé tradiční překlady dbají na důsledné převedení textu, a tak užívají výrazy, které se z běžného jazyka už ztratily. U toho, kdo se teprve s Biblií seznamuje, obvykle vyžadují uvedení do textu.

Na tuto skutečnost poukázal prof. Žilka v předmluvě ke svému překladu Nového zákona., když napsal: „Čeština Kralické Bible je klasická, čistá, výmluvná, mocná, slavnostní, ale má na sobě ráz doby, je archaická, nezvyklá, tu a tam pro náš cit strojená, např. v slovosledu namnoze příliš latinská. Všichni jsme se učili na Kralické Bibli výrazné a správné češtině, ale dnes se takovou řečí již nemluví ani na kazatelně... Mimo to ne jeden výraz Kralický má dnes jiný význam a některé slovo je přímo zastaralé... Kdo není v denním styku s Biblií, jmenovitě kdo s ní přijde do styku poprvé, naráží na značné potíže, dá mu mnoho práce postihnout smysl a někdy se mu to vůbec nepodaří.“

Každý, kdo se učil cizí jazyk, tak ví, že překládat slovo od slova je téměř nemožné. Není jazyk, aby neobsahoval idiomy a hovorové fráze, které jsou většinou nepřeložitelné. Ty musí být volně překládány, aby byly srozumitelné. Takový převod se nazývá *parafráze*. Mezi výše zmíněnými překlady s parafrází nejvíce pracuje *Slovo na cestu*. A protože jsem měl tu přednost i milost být při jeho vzniku, dovoluji si jako ilustraci uvést jednu z řady zkušeností, které překlad provázely.

Jeho překladatelé – všichni křesťané – *vyrostli na Kralické Bibli*, a byli si vědomi, že mají její 400 let starou češtinu v krvi a že s naprostou samozřejmostí běžně používají výrazy,

kteří jsou dnešním lidem – především nekřesťanům – cizí. Proto se rozhodli, taková „podezřelá“ slova prověřovat u nevěřících, kteří nikdy Bibli nečetli, a v případě potřeby je potom parafrázovaným předkladem vysvětlili.

Jako příklad uvedu jeden z takových slovních obrátů, který byl u Marka 1,4. Tam čteme, že Jan Křtitel kázal „*křest pokání*“. Běžte za někým, kdo nikdy nečetl Bibli a požádejte ho, ať vám řekne, co je to „*křest pokání*“.

Je pochopitelné, že zde bylo nezbytné použít parafrázi – a v tomto případě docela širokou. A tak v překladu *Slova na cestu* se čtenář dozví, že „Jan Křtitel žil na poušti a vybízel lidi, aby od něho přijali křest a dali tak najevo, že se veřejně přiznávají ke svým proviněním, že jich litují a touží, aby jim Bůh odpustil.“ Parafrázi je zde vysvětlena podstata pokání.

Z Bible je zřejmé, že Bůh měl vždy zájem na tom, aby lidé psali, opisovali a rozšiřovali jeho poselství. A záleželo mu na tom, aby psali srozumitelně, aby to každý pochopil. Prorok Abakuk od něho dostal příkaz (2,2): „Zapiš to vidění, zaznamenej je na tabulky, aby si je čtenář mohl *snadno přečíst*.“ Stejnou zkušenost učinil také Izaiáš (8,1): „Jednoho dne mi Hospodin řekl: Vezmi si hliněnou tabulku a *čitelně*, tak, aby si to každý mohl přečíst, na ni napiš...“

Po tom všem, co jsem výše uvedl a jakou nabídku překladů Písma jsem předložil, může někdo přijít s otázkou, který překlad je nejlepší. Na tuto otázku není možné dát jednoznačnou odpověď. Každý, kdo chce vážně studovat Bibli, měl by mít po ruce přinejmenším dva překlady. Jeden, který se nejvíce blíží formálnímu doslovnému překladu (tzn. studijní překlad), a druhý, který převádí smysl původního textu do jazyka, kterému čtenář co nejvíce porozumí. Každý takový typ překladu je do jisté míry i výkladem.

Význam a potřebu nových překladů také zdůvodňuje Dr. Col, který v úvodu k vydání jeho překladu Nového zákona v roce 1945 napsal: „Jsem si dobře vědom, že Písmo sv. nemá sice za účel zaujmout estetický cit čtenářův, poněvadž hlavním účelem Bible je poučení náboženské, ale plným právem musíme přiznat, že Písmo sv., pozorujeme-li je jenom z hlediska formální krásy, která je čtenářům neznalým biblické řeči podávána v překladu do jejich mateřštiny, dovedlo už nejednou a dovede dosud nadchnout lidská srdce a tím rozmnožit lásku k psanému slovu Božímu a zvýšit jeho náboženskou působivost... Překlad v čistém znění moderního jazyka nesnižuje náboženskou působivost Písma sv., protože vznešené myšlenky a pravdy, jak je podává Bible, mají beze vší pochyby plný nárok, aby byly vyjádřeny krásnou formou, k níž patří vedle věrnosti překladu i jeho uhlazenost a rytmičká plynulost.“

Na závěr si dovoluji k uvedenému tématu připojit ještě dvě poznámky:

V USA byl proveden rozsáhlý průzkum, jak čtou křesťané buď osobně, nebo při rodinných ztišeních Bibli. Výsledek je zde:

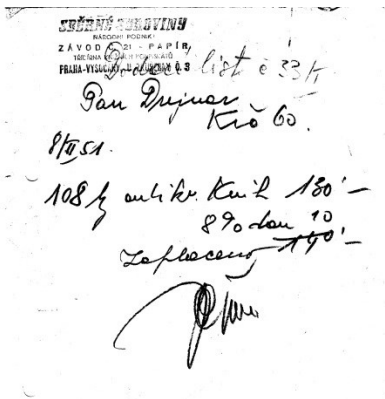
- pravidelně denně 8%
- nepravidelně několikrát za týden 11%
- jednou týdně 15%
- přibližně dvakrát za měsíc 8%
- jednou za měsíc 6%

nechte vůbec (stačí jim návštěva bohoslužby) 52%

Odpověz si upřímně: do které skupiny patříš?

Mezi vzácnými dokumenty pečlivě uchovávám jeden z roku 1951. Je to doklad, že jsem v třídně knižních konfiskátů podniku Sběrných surovin nakoupil 108 kg knih. Tyto knihy, které měly sešrotovány jako starý papír, byly Písmo svaté. Božím řízením jsem získal písemné povolení navštěvovat tuto sběrnou a nakupovat zde Bible, které v té době nebyly běžně k dostání. Když jsem je pak dával těm, kteří po nich toužili, tak jsem věděl, že jsou to knihy *dvakrát vážené*: jednou na skutečné váze (všimněte si na obrázku, že jsem je kupoval na kilogramy), a podruhé byly *vážené* těmi, co je s vděčností dostávali a četli.

Jak si dnes, po více než šedesáti letech, vážíme Bible? Je pro nás jen knihou, nebo denním pokrmem?

Jiří Drejnar